

Z działalności Warszawskiego Klubu Ekologicznego

Gwałtowny rozwój ekologii i pokrewnych jej dyscyplin biologicznych, jak również znaczny wzrost zainteresowania problematyką ekologiczną spowodowały potrzebę stworzenia forum dla wymiany poglądów i doświadczeń wśród biologów. Potrzebie tej wyszli naprzeciw Władysław Grodziński i Adam Łomnicki (Uniwersytet Jagielloński) powołując do życia Krakowskie Spotkania Ekologiczne. Stały się one wzorem dla powstałego w marcu 1973 r. tzw. Warszawskiego Klubu Ekologicznego. Organizacją spotkań Klubu zajmują się Roman Andrzejewski (Instytut Kształtowania Środowiska) i Zbigniew Maciej Gliwicz (Uniwersytet Warszawski), a ich zadaniem jest m. in. przyjmowanie zgłoszeń referatów, rozsyłanie zaproszeń do zainteresowanych osób i instytucji, jak również kierowanie dyskusją podczas seminarium, przestrzeganie czasu wygłaszania referatu oraz dbanie o zachowanie niekrępującej płaszczyzny wymiany poglądów (np. nieużywanie tytułów naukowych). Zebrania Klubu odbywają się tradycyjnie co drugi piątek o godz. 17⁵⁵ w sali Klubu Pracowników Uniwersytetu Warszawskiego. W czasie dwugodzinnego seminarium uczestnicy wysłuchują ok. 30-minutowego referatu, po czym następuje krótka przerwa, która pozwala zebranych nie tylko na ochłonięcie po naukowych emocjach, ale także na nabranie sił przy kawie i ciastkach do dalszej dyskusji.

Tematyka referatów dotyczy różnych zagadnień ekologicznych, przy czym termin: ekologia rozumiany jest tu w szerokim tego słowa znaczeniu. Referentem może być każdy, kto zgłosi chęć zaprezentowania swojej pracy lub przedstawienia poglądów na ogólniejszy temat i poddania ich pod dyskusję na forum Klubu. Po dyskusji referent ma prawo do 10-minutowej wypowiedzi, w której ustosunkowuje się do dyskusji i podsumowuje spotkanie. Do tradycji Warszawskiego Klubu Ekologicznego zaliczyć należy księgę pamiątkową, w której uwiecznione są nazwiska referentów oraz tytuły ich referatów, jak też wpisy wszystkich gości uczestniczących w kolejnych seminariach.

W ciągu dwuletniej działalności Klubu wygłoszono do chwili obecnej 28 referatów, przy czym należy podkreślić, że były one pod względem zagadnień w nich poruszanych bardzo różnorodne. Włodzimierz Michajłow omówił np. rolę ekologii w realizacji zagadnień programu MAB oraz udział Polski w tym programie. Dwa referaty poświęcone były modelowaniu w ekologii. W jednym z nich Adam Łomnicki (Uniwersytet Jagielloński) zajął się ekologią teoretyczną, w drugim Ryszard Bohr (Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń) przedstawił uniwersalny model funkcjonowania systemu od poziomu molekularnego po biosferę. Najwięcej jednak referatów poświęcono problemom populacji i ekosystemów (20 referatów).

W grupie referatów dotyczących populacji znalazły się bardziej ogólne, jak np. Romana Andrzejewskiego (Instytut Kształtowania Środowiska), w którym autor przedstawił kilka uwag o aktualnych problemach ekologii populacji zwierzęcych, jak i szczegółowe, np. Bronisława Cymborowskiego (Uniwersytet Warszawski), który poruszył sprawę wpływu czynników środowiska na dobowe rytmy aktywności zwierząt. Często zajmowano się zagadnieniami regulacji liczebności populacji zwierzęcych. I tak Lucyna Andrzejewska (Instytut Ekologii PAN) rozpatrywała pewne problemy regulacji liczebności na przykładzie roślinożernego owada *Operophtera brumata* L., a Michał Kozakiewicz (Uniwersytet Warszawski) omówił regulacyjny charakter migracji. Ciekawe podejście do spraw populacyjnych przedstawiła Krystyna Kisielewska (Zakład Parazytologii PAN) traktująca pasożyty jako wskaźniki procesów ekologicznych zachodzących w populacjach gospodarzy. Poruszano także problem bazy pokarmowej dla populacji jelenia w lasach polskich, który zreferował Ryszard Dzieciolowski (Instytut Badawczy Leśnictwa). Władysław Grodziński (Uniwersytet Jagielloński) natomiast omówił energetyczne koszty utrzymania populacji zwierzęcej w warunkach naturalnych w świetle najnowszych, metodycznych osiągnięć bioenergetyki amerykańskiej.

Na uwagę zasługuje fakt, że coraz częściej mówi się o populacjach roślinnych. Próbę takiego traktowania zbiorowisk roślinnych podjęła Ewa Symonides (Uniwersytet Warszawski), omawiając zjawiska populacyjne u roślin wyższych. Wyróżnianie takich cech populacji jak struktura i organizacja w przypadku roślin jest jeszcze sprawą kontrowersyjną, jednakże zasługującą na uwagę, toteż z zainteresowaniem wysłuchano referatu Kazimierza Zarzyckiego (Instytut Botaniki PAN, Kraków), który omówił stosunki płci w populacjach roślinnych.

W ostatnich latach intensywnie zaczęła rozwijać się ekologia człowieka. Na zebraniach Klubu Ekologicznego czasem też dyskutuje się o zjawiskach populacyjnych zachodzących w zbiorowiskach ludzkich, a jedno z takich zebrań całkowicie poświęcone było tym zagadnieniom. Napoleon Wolański (Instytut Ekologii PAN) przedstawiając na nim wyniki swych wieloletnich badań, omówił zjawiska rozwoju i regresu cech gatunku *Homo sapiens* w zależności od środowiska biogeograficznego i społeczno-ekonomicznego.

Dużym zainteresowaniem wśród ekologów cieszą się zagadnienia związane ze strukturą oraz funkcjonowaniem ekosystemów i problemom tym poświęcono w Klubie wiele referatów teoretycznych i materiałowych. Do ważnych ujęć zagadnień teoretycznych, dających często nowe spojrzenie na sprawy już znane należą referaty: „Jednorodność struktury fitocenozy” Władysława Matuszkiewicza (Uniwersytet Warszawski) i „Homeostaza biocenozy” Przemysława Trojana (Instytut Zoologii PAN). Temat często poruszany na forum Klubu, to rola zwierząt w funkcjonowaniu ekosystemów. I tak np. Kazimierz Petruszewicz (Instytut Ekologii PAN) omówił rolę roślinożerców w ekosystemie, podkreślając przewagę ich konsumpcji nad zapotrzebowaniem pokarmowym, natomiast Roman Tertil (Uniwersytet Jagielloński) analizując znaczenie nornika polnego w uprawach pszenicy, zwrócił uwagę na stymulacyjną rolę roślinożerców dla produkcji roślinnej. Anna Kalinowska (Uniwersytet Warszawski) przedstawiła wyniki swojej pracy dotyczącej mechanizmów regulują-

cych tempo obiegu biogenów w ekosystemie, podkreślając rolę zwierząt w procesach kumulowania niektórych pierwiastków.

Na zebraniach Klubu Ekologicznego poruszana była również sprawa wzajemnych oddziaływań pomiędzy różnymi populacjami i ich roli w sposobie funkcjonowania ekosystemu. Z zainteresowaniem wysłuchano referatów: Bohdana Pisarskiego (Instytut Zoologii PAN) o konkurencji pomiędzy bliższymi i dalszymi grupami taksonomicznymi, Blandyny Kociszewskiej-Wasilewskiej (Instytut Rybactwa Śródlądowego) o regulacji wśród bezkręgowców i kręgowych drapieżców w biocenozie stawu, oraz Ryszarda Chrósta (Uniwersytet Warszawski) o procesach inhibicji bakterii przez glony w ekosystemach wodnych. Zagadnienia te są ważne z punktu widzenia bioenergetyki i produktywności ekosystemów. Konkretnie o produktywności mówiło się na przykładzie trawników w warunkach Warszawy, co przedstawił w swym referacie Henryk Zimny (Akademia Rolnicza, Warszawa).

Ostatnio coraz częściej w gronie ekologów, a więc także na seminariach Warszawskiego Klubu Ekologicznego mówi się o ochronie środowiska naturalnego, o zmianach w środowisku powstałych na skutek ingerencji człowieka i eksploatacji zasobów przyrody. Ciekawe zagadnienia w ramach tego tematu poruszyły w swym referacie Ewa Cielecka i Danuta Jędraszko (Uniwersytet Warszawski) przedstawiając wpływ zabiegów ochrony gatunkowej na funkcjonowanie biocenozy. Dla prawidłowego przeprowadzenia zabiegów ochrony konieczne stało się m.in. znalezienie odpowiednich wskaźników zatrucia środowiska. Problem ten został przedstawiony w referacie Kazimierza Dobrowolskiego (Uniwersytet Warszawski) pt. „Główne piętra troficzne jako wskaźnik zatrucia środowiska”. Pewnego rodzaju wskaźnikiem synantropizacji i urbanizacji terenów jest skład gatunkowy i sposób rozmieszczenia organizmów. Na zjawisko to zwrócił uwagę Maciej Luniak (Instytut Zoologii PAN) w referacie pt. „Zespoły ptaków w środowiskach zurbanizowanych i ich rola w środowiskach silnie zmodyfikowanych przez człowieka”. Niszczycielska działalność człowieka została poddana krytyce w referatach Kazimierza Tarwida (Instytut Ekologii PAN) pt. „Możliwości biocenologicznej interpretacji przypadków niszczenia środowiska przez człowieka” oraz Mieczysława Górnego (Instytut Badawczy Leśnictwa), który mówił o konsekwencjach emisji przemysłowych na przykładzie wytraconych ze stanu swej względnej równowagi układów ekologicznych gleby. Nie zabrakło też słów uznania dla ludzi, którzy chronią to, co jeszcze można chronić, a rekultywują to, co zostało już zniszczone. O możliwościach i efektach rekultywacji mówił Jan Siuta (Instytut Kształtowania Środowiska) w referacie pt. „Pewne aspekty degradacji i rehabilitacji środowiska biologicznego”.

Rozległej tematyce zagadnień podejmowanych na kolejnych seminariach Warszawskiego Klubu Ekologicznego, rosnącemu zainteresowaniu ekologią wśród biologów oraz bardzo dobrej organizacji spotkań i przyjemnej, kameralnej atmosferze dyskusji zawdzięczać chyba należy dużą i niesłabnącą frekwencję na każdym z proponowanych spotkań Klubu. Średnio w zebraniach klubowych uczestniczy około 60 osób, a liczba ta ostatnio wzrasta, przekraczając coraz częściej przewidywania organizatorów oraz pojemność sali klubowej. Wśród gości Klubu znaleźć można pracowników wielu warszawskich placówek naukowych. Goszczą na spotkaniach klubowych przedstawiciele Instytutu Ekologii PAN, Instytutu Zoologii PAN, Instytutu Badawczego Leśnictwa, Instytutu Kształtowania Środowiska, Polskiego Związku Łowieckiego a także wielu wyższych uczelni: Uniwersytetu Warszawskiego, Akademii Rolniczej, Wojskowej Akademii Medycznej i in. Nie brak również gości spoza Warszawy, np. przedstawiciele Instytutu Sadownictwa ze Skierniewic, Instytutu Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa z Puław, Uniwersytetu Jagiellońskiego z Krakowa, Zakładu Badania Ssaków PAN z Białowieży, jak również gości zagranicznych. Oprócz osób zawodowo zajmujących się ekologią Warszawski Klub Ekologiczny gościł nau-

kowców nie związanych bezpośrednio z tą dziedziną wiedzy, np. geografów (Instytut Geografii UW), chemików (Instytut Chemii Przemysłowej) i in. W gronie stałych bywalców zebrań klubowych nie zabrakło również studentów Wydziału Biologii UW, co wydaje się być szczególnie cenne. Spotkania klubowe spełniają więc ważną funkcję dydaktyczną, gdyż stwarzają studentom możliwość zapoznania się z aktualnym stanem badań ekologicznych w Polsce i na świecie. Mają też oni możliwość skonfrontowania swoich poglądów z poglądami specjalistów, w trakcie dyskusji po wysłuchaniu referatu.

Warszawski Klub Ekologiczny przez dwa lata swojej działalności stał się znanym i uznanym wśród biologów forum do wymiany poglądów dotyczących aktualnych osiągnięć w ekologii i pokrewnych jej dziedzinach. Kilkuletnie doświadczenia Krakowskich Spotkań Ekologicznych i Warszawskiego Klubu Ekologicznego potwierdziły w pełni potrzebę organizowania tego typu seminariów poświęconych biologii środowiskowej. Ich spontaniczność i brak oficjalnego charakteru sprawia, że referaty są bardzo ciekawe a dyskusja ożywiona i konstruktywna. Dlatego też potrzebna i pożyteczna jest kontynuacja zebrań Warszawskiego Klubu Ekologicznego w takiej formie, w jakiej odbywały się one dotychczas.

A. Banach, A. Kozakiewicz, M. Kozakiewicz i A. Liro

Książki nadesłane

- Walter H., Harrickell E., Mueller-Dombois D. 1975 — Climate-diagram map of the individual continents and the ecological climatic regions of the Earth. Supplement to the vegetation monographs — Springer-Verlag, Berlin—Heidelberg—New York, 9 maps and text, 36 pp.
- Kuznetsova Z. I. (Ed.) 1974 — General ecology. Biocenology. Hydrobiology. Vol. 1 — Viniti Program, Itogi Series, G. K. Hall and Co., Boston, Massachusetts, 109 pp.